

Quina triaries com a més genuïna?

No hem de témer res / No hem de tenir por de res

No menteixis més / No diguis més mentides

Porta't bé! / fes bondat

TENIR POR I DIR MENTIDES

Albert Jané. *Aclariments lingüístics*. Vol. I.

L'altre dia, en el transcurs d'una representació de teatre, vam tenir ocasió de sentir com els actors, en un moment determinat, exclamaven a cor: *No hem de témer res*. No hi ha res a objectar contra aquesta expressió, d'una correcció absoluta, però a nosaltres ens hauria semblat més adequat: *No hem de tenir por de res!* o, si volem, a fi de no alterar el ritme i la concisió de la frase: *No tindrem por de res*. I és que el verb *témer*, perfectament correcte, és generalment evitat pel llenguatge espontani que se sol servir, per a expressar el mateix sentit, de la locució verbal *tenir por*. Efectivament, normalment no diem: *no temis, no temen res*, sinó *no tinguis por, no tenen por de res*.

La nostra intenció, en fer aquest comentari, no és de combatre la forma *témer*, pel fet de considerar-la poc viva o excessivament literària. Tant *témer* com *tenir por* són expressions que l'inventari normatiu de la llengua posa al nostre abast i és, en conseqüència, facultat de l'escriptor, o simplement del qui escriu, o del qui parla, d'optar per aquella que, en cada cas, consideri més oportuna o adequada. El que a nosaltres ens sembla és que, molt sovint --no volem pas afirmar en el cas que inspira aquest comentari--, hi ha precisament una manca d'opció, i que en servir-se de *témer* en lloc de *tenir por*, no hi ha una preferència conscient i deliberada, que podria ésser perfectament justificada per raons estilístiques, de concisió o d'eufonia, sinó simplement que, potser a causa d'un model que s'ha seguit, no ha estat tinguda en compte l'existència de la locució verbal. És a dir, que en posar-se a escriure literatura, o qualsevol altra mena de papers, no tothom té prou disponible allò que hi ha de genuí i correcte i, en conseqüència, netament aconsellable., en el seu llenguatge espontani.

Un cas semblant al de *témer* i *tenir por* és el de *mentir* i *dir mentides*. És ben evident que el llenguatge popular prefereix netament la locució *dir mentides* a la forma simple *mentir*: *No diguis mentides. Sempre diu mentides. Li va dir una mentida*. Al marge, doncs, de la legítima opció, feta amb plena consciència, entre les dues formes, ens sembla netament aconsellable de preferir la locució *dir mentides*, especialment, per exemple, en el teatre, en què tant s'ha de mirar d'aconseguir un llenguatge planer i viu, i alhora correcte, que no perjudiqui la versemblança de la narració escènica.

Les locucions verbals, que són uns elements de l'expressió molt característics de cada llengua, han d'ésser tingudes molt en compte en les traduccions i, en general, en tenir presents models

d'altres llengües. Un risc pitjor encara que el de recórrer, innecessàriament, pel fàcil camí del calc, a un verb d'ús poc corrent, és el de caure en la traducció literal, mot per mot, d'una locució verbal. Recordem que en certa ocasió, en una traducció del francès en què treballàvem, ens vam topar amb l'expressió *sois sage*. La influència del model no ens deixava trobar la nostra expressió genuïna equivalent, i ens debatíem inútilment entre híbrids intents com *sigues assenyat* i *tingues seny*. Havent aconseguit de deseixir-nos del model vam caure en la solució, certament ben fàcil: *Fes bondat*. Quantes vegades no ens ho han dit, de menuts! Si hagués estat del castellà, que haguéssim hagut de traduir, possiblement abans d'arribar a la solució adequada, hauríem passat per un *porta't bé!* o alguna altra cosa semblant.

S'ha de tenir present que una mateixa idea que en una llengua determinada és expressada per un verb, en un sol mot, en una altra ho és, a cops, per una locució verbal. Així, les accions que indiquen els verbs del castellà *asomarse* i *soltar*, en català són normalment expressades a través de les locucions *treure el cap* i *deixar anar*. Naturalment, el risc de què parlàvem, resideix en el cas que la versió original que calgui traduir contingui una locució a què, en la llengua a la qual es tradueix, correspon un verb. Així, en aquests exemples que acabem d'indicar, no fóra rar que algú els traduís al castellà per *sacar la cabeza* i *dejar ir* que constitueixen, és clar, uns catalanismes flagrants. Per citar uns exemples del cas contrari, que són els que ens preocupen, tenim les locucions del castellà *ser preciso*, *darse cuenta* i *poner en marcha* que han d'ésser traduïdes al català per *caldre*, *adonar-se* i *engegar*. I ben cert que, malauradament, no pas únicament en traduccions, sinó en el llenguatge parlat i en tota mena d'escrits, hom se serveix contínuament de les formes *ésser precís*, *donar-se compte* i *posar en marxa*, que, d'una vegada, ens hauríem de decidir a eliminar,